

HEUSE RÓBERT egyetemi docens /Lipcse/

Hozzászólásomban vázolni kívánom az üzemi balesetek és foglalkozási megbetegedések esetére szóló kártérítési szabályozás jogi vonásait, valamint a biztosítási védelem kiterjesztésének alakulását a társadalmi munka, a kulturális és sport tevékenység során keletkező balesetekre.

I.

A Német Demokratikus Köztársaság folyamatosan megvalósítja azoknak a jogszabályoknak a tökéletesítését, amelyek a társadalmilag szükséges munka végzése során bekövetkező balesetekkel kapcsolatosan a dolgozók jogainak védelmére vonatkoznak. A hatályos munkajogi és társadalombiztosítási szabályok szerint a dolgozó üzemi baleset vagy foglalkozási betegség esetén a társadalombiztosítás által fizetett táppénz mellett munkaképességének helyreállításáig vagy baleseti nyugdíjának megállapításáig - a nettó átlagkeresetének a 90 %-áig terjedő - bérkiegészítést kap. Emellett a munkajogi szabályok kártérítési igényt biztosítanak a dolgozó számára a vállalattal szemben meghatározott feltételek fennállása esetén a vállalat anyagi felelősségére vonatkozó szabályok szerint. Ezek az előfeltételek lényegében a vállalatnak az egészség és a munkavédelem biztosítására vonatkozó azon kötelezettségeinek megsértésében jelentkeznek, amelyek az üzemi balesetnek, illetve foglalkozási megbetegedésnek okozói voltak. A vállalat kötelezettségszegése mellett - ide számítva azoknak a dolgozóknak a kötelezettségszegéseit is, akiket a vállalat foglalkoztat, beleértve azokat is, akik a vállalat megbízása, felhatalmazása alapján fejtenek ki tevékenységet - figyelembe jönnek a baleset bekövetkeztét előidéző dolgozó kötelezettségszegései is, anélkül azonban, hogy ez utóbbinak a vállalattal szembeni kártérítési igénye bármilyen módon korlátozva lenne.

A munkajog tudománya, a jogalkotás és a gyakorlat számára a kártérítési igény megalkotása és végrehajtása egy különleges problémával kapcsolódott, ez a vétkesség kérdésének jelentőség nélküli volta. A hatályos szabályozás szerint a vállalat köteles kártérítést fizetni, ha az egészség- és munkavédelemre vonatkozó kötelezettségeit nem teljesítette és ez üzemi balesetet, ill. foglalkozási megbetegedést okozott. E kötelezettségsszegéssel kapcsolatban szükségtelen egy vétkes magatartás bizonyítása. Az ilyen szabályozás megszüadítja a dolgozót egy részben megvalósíthatatlan bizonyítástól, attól, hogy minden esetben meg kell jelölnie a kötelezettségsszegőt és bizonyítani vétkességét is. Ez a szabályozás, amely a kárt szenvedett dolgozónak átfogó védelmet biztosít, a gyakorlatban mégis néhány problémát okozott. Sem a vállalat, sem a dolgozó számára nem könnyű a kötelezettségsszegésnek és a vétkességnek két egymástól független, önálló kategóriaként való kezelése. A vétkesség gyakran összekapcsolódik a kötelezettségsszegéssel, ily módon a vétkesség hiányára való utalással kizárják egy kötelezettségsszegés létezését is. A szakszervezetek, az igazságügyi szervek, valamint a tudomány és a gyakorlat területén működő jogászok az ilyen hibás, a kártérítési igényt félreismerő felfogás ellen állandóan fellépnek és e téren jelentős haladást értek el. A vállalatok a dolgozók üzemi balesetből vagy foglalkozási betegségből eredő kártérítési igényét már kifejezett kérelem előterjesztése nélkül is és nagy felelősségtudattal vizsgálják. Mindezek ellenére találhatók még hibás határozatok is, amelyek a jogilag bonyolult problematikából erednek. Így pl. a felfelvizsgálati eljárás során korrigálni kellett az elutasító vállalati döntést, amely a dolgozó kártérítési igényét elvetette a következő esetben: A dolgozó egy hivatalos kiküldetés során közlekedési balesetből eredően súlyos sérülést szenvedett. A vállalat gépkocsivezetője által vezetett gépkocsi egy jeges hídon megperdült és összeütközött egy másik gépkocsival. Az okok vizsgálata azt mutatta, hogy a vállalat gépkocsija az utviszonyokhoz képest / a hidnak hirtelen hidegbetűrés-miatti eljegesedése/ túl gyorsan haladt, ezt azonban a gépkocsivezető nem ismerte fel,

előrelátható nem volt. A gépkocsivezetőnek a büntető eljárás során történt felmentése alapul szolgált a vállalat számára is a dolgozó kártérítési igényének elutasítására azzal az indokolással, hogy a vállalat ebben az esetben "nem sértette meg kötelezettségét". Valójában azonban kötelezettségsértés állt elő, mert a gépkocsi sebessége nem felelt meg a jogszabály azon előírásainak, amely szerint a sebességnek mindenkor a tényleges közlekedési és utviszonyokhoz kell igazodnia.

A folyamatban levő törvényalkotási munkálatok felvetették a kérdést, milyen módon lenne megalkotható egy olyan szabályozás, amelynek az alkalmazása egyszerűbb és egyidejűleg további előrehaladást biztosíthatna az üzemi balesetekkel vagy foglalkozási betegséggel összefüggésben a dolgozó anyagi biztonsága érdekében. Elképzelhető olyan szabályozás, amely a dolgozó részére minden üzemi baleset vagy foglalkozási megbetegedés esetén a társadalombiztosítás szolgáltatásainak kiegészítéseként egy kártérítési igényt biztosítana, függetlenül attól, hogy a baleset a vállalat kötelezettségsértésén alapul-e. A kártérítési igény csak akkor lenne kizárható, ha a dolgozó - kioktatás ellenére - az egészség- és munkavédelemre vonatkozó kötelezettségeket egyedül és szándékosan megsértette és ezáltal szenvedett saját maga üzemi balesetet.

Ebben az összefüggésben érdekes az a kérdés, hogy egy ilyen kártérítési igény a továbbiakban a vállalat vagy pedig a társadalombiztosítás szerve ellen lenne-e támasztható. Az uralkodó felfogás szerint a vállalatnak kell az igényért felelősnek maradnia. Ez megfelel annak a felelős helyzetnek, amely őt az egészség és munkavédelem megvalósítása terén terheli. Ezt a felelősséget nem szünteti meg az Állami Biztosítás részéről a vállalattal szemben jelentkező biztosítási védelem teljesítése sem. Mindig a vállalat marad felelős és egyébként az Állami Biztosítás megfelelő szankciók útján a vállalattal szemben e felelősség realizálása érdekében hatást gyakorolhat.

A VIII. pártkongresszus által elfogadott szociálpolitikai program megvalósítása keretében megtörtént a biztosítási védelem kiszélesítése a társadalmi, kulturális és sporttevékenység során bekövetkezett balesetekre. E szabályozás szerint az állampolgár, aki szervezett társadalmi, kulturális vagy

sporttevékenység során balesetet szenved ugyanolyan szolgáltatásban részesül a társadalombiztosítástól és a vállalatától, mint egy üzemi baleset esetén. Ez a módszer a polgárok anyagi biztonságának jelentős kiszélesítését eredményezte balesetek esetén.

Előfeltétel, hogy a baleset szervezett társadalmi, kulturális vagy sport tevékenység során keletkezzék. A jogi szabályozás az ilyen szervezett tevékenységek közül egyeseket példaszerűen megnevez. Ugyanakkor azonban egy sor további tevékenység, mint pl. más személyek megmentése vagy ennek megkísérlése, szerencsétlenség esetén segítségnyújtás, munkáslakásösszvetkezetben végzett munka hozzájárulás stb. szintén megvalósítja a szervezett társadalmi, kulturális vagy sport tevékenységet.

Ennek az állampolgárok anyagi biztonságát, balesetek esetén olyan messzemenően biztosító szabályozásnak alkalmazásánál az eltelt idő alatt tapasztalatokat gyűjthetünk. A vállalati szakszervezeti vezetőségek, amelyek a szabályok szerint ezeknek az ún. "azonos jellegű balesetek" elismerése tekintetében döntenek ugyanugy, mint az üzemi baleseteknél, e döntéseket felelősségtudattal hozzák meg. Csak kevés olyan elismerési ügy van, amelyet a társadalombiztosítási panasz-bizottságnak a felülvizsgálati eljárás során korrigálnia kell. Természetesen adódnak olyan módon problémák is. Így pl. a "szervezett" tevékenység vagy az "aktív" kulturális és sporttevékenység magyarázata okozott nehézségeket. Időközben az alkalmazási gyakorlatban egységes álláspont alakult ki tekintetben, hogy az "azonos jellegű balesetek" elismerése előfeltételeinek szűk értelmezése nem engedhető meg. Ez ellentmondana a szociálpolitikai program követelményeinek, amely a munkásosztály pártja vezetése alatt a célkitűzésnek megfelelően megvalósításra kerül. Így pl. a szocialista brigádok rendezvényei, a szakszervezeti szervezésben történő színházi látogatás vagy sportrendezvény megtekintése, ideértve a részvételt egy vállalati sportünnepélyen, "szervezett" és "aktív" tevékenységnek minősül, ill. védett tevékenységként tárgyalandó a kiszélesített biztosítási védelem keretében.